

Rafał Brodacki
(Warszawa)

Instytut Pamięci Narodowej - Instytut Historii Najnowszej (1944-1950)

Słowa kluczowe: Instytut Pamięci Narodowej, Instytut Historii Najnowszej, historia nauki

Keywords: Institute of National Remembrance, Institute of Contemporary History, history of science

Druga wojna światowa spowodowała znaczne straty w środowisku historyków. Ocenia się, że w porównaniu ze stanem przedwojennym zginęło ok. 13% osób¹. Bezpośrednio stracono sporą część bezcennych zasobów archiwalnych i bibliotecznych². Co więcej, Polska utraciła ważne ośrodki akademickie we Lwowie i w Wilnie. W wyniku ustaleń pojałtańskich miasta te znajdowały się w granicach Związku Sowieckiego³.

Nie oznacza to wszakże, że kadry tychże szkół przestały brać udział w polskim życiu naukowym. Wielu dawnych pracowników z Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie przyjechało do Torunia, gdzie od sierpnia 1945 roku współtworzyli Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Z kolei część naukowców ze Lwowa wyjechało na tzw. Ziemie Odzyskane, do zrujnowanego Wrocławia. Przy ich współudziale tamtejszy uniwersytet rozpoczął działalność, już pod polskim szyldem, w sierpniu 1945 roku⁴.

¹ A. Grabski, *Zarys historii historiografii Polskiej*, Poznań 2000, s. 199 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne w Polsce. Zagadnienia polityczne i organizacyjne*, Warszawa 2007, s. 23. Według pracy Andrzeja Grabskiego, straty w środowisku historycznym sięgnęły nawet 53 %, opierając swoją wiedzę na pracy Haliny Winnickiej, która miała się ukazać w 1987 roku. Tymczasem w bibliografii książki widnieje tylko jeden artykuł ww. autorki, pt. „Środowisko historyków w latach wojny i okupacji (próba charakterystyki)”, który ukazał się w „Przeglądzie Humanistycznym” (nr 8 z 1975 r). Najprawdopodobniej więc Grabskiemu chodziło właśnie o ten przyczynek, a zapis w głównym tekście jest efektem omyłki. Wciąż jednak trudno określić podstawę do szacunków Grabskiego.

² T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 23

³ J. Connelly, *Zniewolony uniwersytet. Sowietyzacja szkolnictwa wyższego w Niemczech Wschodnich, Czechach i Polsce 1945-1956*, Warszawa 2014, s. 161

⁴ Tamże, s. 161-162

Równocześnie na innych terenach działalność kontynuowało wiele ośrodków akademickich, mających przedwojenny rodowód. Wystarczy tu wspomnieć o uniwersytetach Warszawskim, Poznańskim, Jagiellońskim oraz Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Założono także nowe ośrodki akademickie. Tak było chociażby w przypadku Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Działalność prowadziło także wiele instytucji, które nie były uniwersytetami, ale skupiały wielu przedstawicieli polskiego życia naukowego. Warto tu wspomnieć chociażby Polskim Towarzystwie Historycznym, Instytucie Zachodnim, Instytucie Pamięci Narodowej, czy Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk⁵.

Pierwsze lata powojenne to także znaczące zmiany w nauce. Wraz z wkroczeniem Armii Czerwonej do Polski, a następnie przejściem władzy przez prosowiecko nastawionych polityków, zaczęły zachodzić coraz gwałtowniejsze przeobrażenia, dążące do przeorientowania nauki historycznej na upolityczniony kurs⁶. W takich oto warunkach przyszło działać badaczom zrzeszonym w Instytucie Pamięci Narodowej, przekształconym potem w Instytut Historii Najnowszej.

Powstanie IPN

Pierwszy pomysł powołania Instytutu Pamięci Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów został wysunięty przez Helenę Boguszewską⁷ i Jerzego Kornackiego⁸ jesienią 1944 roku⁹. Poważniejsze przymiarki poczyniono 20 listopada 1944 roku. Podczas odbywającego się tego dnia posiedzenia PKWN, jego przewodniczący, Edward Osóbka-Morawski, zaproponował utworzenie Instytutu Pamięci Narodowej. Poparł go Bolesław Bierut, który jednakowoż zasugerował nazwanie tej instytucji Instytutem Historii Walki z Najeźdźcą Niemieckim. Ta propozycja została jednak odrzucona. Kierujący wówczas resortem Kultury i Sztuki Wincenty Rzymowski stwierdził, że taka nazwa siłą rzeczy zawęzi działalność planowanej instytucji. Dlatego też porzeczono na nazwie Instytut Pamięci Narodowej (IPN)¹⁰.

Na początku Instytut Pamięci Narodowej podlegał kierującemu resortem oświaty Stanisławowi Skrzyszewskiemu, ale już w maju 1945 roku przeszedł bezpośrednio pod jurysdykcję Prezydium Rady Ministrów. Przez kilka miesięcy IPN działał w Lub-

⁵ Szerzej na temat powojennej restytucji działalności placówek naukowych w Polsce oraz zakładaniu nowych, Czytelnik może przeczytać w pracy Tadeusza Rutkowskiego na stronach 23-135 oraz w książce Johna Conellego na stronach 160-165.

⁶ Więcej: P. Pietrasik, *Stalinizacja historii w PRL-u*, <http://www.konserwatyzm.pl/arttykul/11140/stalinizacja-historii-w-prl-u>, dostęp: 12.12.15 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 94-135

⁷ Helena Boguszevska (1883-1978), autorka opowiadań, powieści, wspomnień i książek przyrodniczych. W okresie II RP działała w ugrupowaniach komunistycznych. W latach 1933-1937 współtworzyła Zespół Literacki „Przedmieście”. Podczas wojny była członkiem Krajowej Rady Narodowej i Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. W okresie powojennym pracowała w Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce.

⁸ Jerzy Kornacki (1908-1981) publicysta i członek PPS. Wraz ze swoją bliską współpracownicą, i zarazem żoną, H. Boguszevską współtworzył Zespół Literacki „Przedmieście”. Podczas wojny był członkiem KRN i PKWN. W latach 1944-1946 sprawował funkcję dyrektora IPN. Po roku 1956 otwarcie popierał działalność Klubu Krzywego Koła. W 1961 roku został na rok aresztowany za przechowywanie nielegalnych wydawnictw.

⁹ Z odnalezionych skrawków rozkazów i kronik powstaje najnowsza historia. Reportaż z Instytutu Historycznej Pamięci Narodowej, Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Instytut Historii Najnowszej (dalej: IHN), 5, k. 1 *Słownik pisarzy polskich*, red. A. Latusek, Kraków 2003, s. 43-44, 248 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 64.

¹⁰ Częściowy wyciąg z posiedzenia Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 20 listopada 1944 r., AAN, IHN, 1, k. 1

linie, by potem przenieść się do Warszawy¹¹, gdzie zajął lokale o numerach 21 i 22 na drugim piętrze budynku¹² przy ul. 1. Armii WP 3 (dziś J. Ch. Szucha)¹³. Dokładna data przenosin nie jest jednak znana. Analizując dokumenty można przyjąć, że stało się to najprawdopodobniej w maju 1945 roku¹⁴.

Pracownicy

Pierwszym dyrektorem Instytutu został Jerzy Kornacki. Początkowo prezesowi IPN podlegało 8 pracowników¹⁵. Z czasem jednak Instytut rozrastał się i w grudniu 1945 roku zatrudnionych było 14 osób. W maju było już o dwie więcej. Powstały dwa miesiące potem spis wyszczególnia znowu 14 osób¹⁶. W sierpniu na etacie było 15 osób, a we wrześniu 14¹⁷. Taka sama liczba utrzymywała się w październiku 1946 roku¹⁸. Autorowi niniejszego opracowania nie udało się odnaleźć dokumentów pozwalających zrekonstruować liczbę pracowników naukowych w ostatnich 12 miesiącach istnienia Instytutu Pamięci Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów¹⁹. Podobnie nie udało się uzyskać informacji odnośnie pracowników technicznych, takich jak np. woźni czy kierowcy. Takie osoby musiały być zatrudnione, gdyż trudno sobie wyobrazić, aby taka instytucja jak IPN mogła się bez nich obyć.

Pracownicy naukowcy IPN byli, w znamienitej części, osobami legitymującymi się odpowiednim doświadczeniem zawodowym i umiejętnościami. Historykiem był wicedyrektor (a potem dyrektor) IPN Stanisław Płoski. Uzyskał on jeszcze przed wojną tytuł naukowy doktora i jego doświadczenie zawodowe obejmowało m.in. pracę w Wojskowym Instytucie Naukowo-Wydawniczym²⁰. Jego kolegami po fachu byli m.in. Witold Kula, Henryk Wereszycki i Krzysztof Dunin-Wąsowicz. Nie można też zapomnieć o

¹¹ *Do Konwersatorium Naukowsznawczego i Redakcji „Życia Nauki”*, AAN, IHN, 1, k. 20

¹² Pokoje o tych numerach zajął Instytut Historii Najnowszej (IHN). Zważywszy jednak na to, że instytucja ta przejęła całość majątku Instytutu Pamięci Narodowej (IPN), można założyć, że pomieszczenia o numerze 21 i 22 były zajęte już przez historyków z IPN.

¹³ W budynku tym, podobnie jak przed wojną, mieści się ministerstwo odpowiedzialne za sprawy związane z edukacją.

¹⁴ *Sprawozdanie z działalności Instytutu Historii Najnowszej*, AAN, IHN, 4, k. 1; *Rok 1945. Prace studium Instytutu*, AAN, IHN, 4, k. 12-15 oraz *Protokół z kontroli Instytutu Historii Najnowszej przy Prezydium Rady Ministrów*, AAN, IHN, 9, k. 13-19. W przywołanym sprawozdaniu za rok 1945, pojawia się pozycja o spotkaniach dyskusyjnych organizowanych w Warszawie w 1945 roku. Pierwsze odbyło się już 7 maja, co może sugerować, że warszawski etap działalności IPN rozpoczął się w pierwszych dniach maja 1945 roku. Brakuje jednak bardziej precyzyjnych danych.

¹⁵ *Zestawienie etatów osobowych Instytutu Pam. Narodowej w III i IV kwartale 1945 roku*, AAN, IHN, 11, k. 17

¹⁶ *Wykaz pracowników Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M z rozbiorem na grupy wg. procentowej wysokości premii, wyznaczonych na m-c maj 1946 r.*, AAN, IHN, 8, k.12; *Wykaz pracowników Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M z rozbiorem na grupy wg. procentowej wysokości premii, wyznaczonych na m-c lipiec 1946 r.*, AAN, IHN, 8, k.17 oraz *Wykaz personalny pracowników Instytutu Pamięci Narodowej*, AAN, IHN, 8, k.12

¹⁷ *Wykaz pracowników Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M z rozbiorem na grupy wg. procentowej wysokości premii, wyznaczonych na m-c sierpień 1946 r.*, AAN, IHN, 8, k.23; *Wykaz pracowników Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M z rozbiorem na grupy wg. procentowej wysokości premii, wyznaczonych na m-c wrzesień 1946 r.*, AAN, IHN, 8, k.25

¹⁸ *Wykaz pracowników Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M z rozbiorem na grupy wg. procentowej wysokości premii, wyznaczonych na m-c październik 1946 r.* AAN, IHN, 8, k.23;

¹⁹ IPN został przekształcony w Instytut Historii Najnowszej 28 października 1947 roku, o czym Czytelnik przeczyta dalszej części niniejszego opracowania.

²⁰ K. Dunin-Wąsowicz, *Stanisław Płoski* [@:] <http://ipsb.nina.gov.pl/index.php/a/stanislaw-ploski?print> [dostęp: 12.12.15] oraz S. Kieniewicz, H. Wereszycki, *Korespondencja z lat 1947-1990*, oprac. E. Orman, Kraków 2013, str.98.

Adamie Borkiewiczu, który choć nie był z wykształcenia historykiem, to miał duże doświadczenie w tej dziedzinie. Przed wojną był dyrektorem Muzeum Józefa Piłsudskiego oraz członkiem Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski.

W chwili utworzenia IPN Adam Borkiewicz miał stopień pułkownika w stanie spoczynku i był weteranem II wojny światowej (walczył w kampanii wrześniowej oraz w Powstaniu Warszawskim). Podobnie podczas wojny w Armii Krajowej służyli Stanisław Płoski, Witold Kula i Krzysztof Dunin-Wąsowicz. W IPN była też znaczna grupa pracowników kojarzonych z PPS. Reprezentowali ją m.in. historycy Stanisław Płoski, Janusz Durko, Henryk Wereszycki, Krzysztof Dunin-Wąsowicz i inni²¹. Byli to ludzie, którzy odnosili się negatywnie do ofensywy ideologicznej PPR²². Nie wyprzedzając faktów, wspomnieć jedynie należy, że ówczesne władze nie będą na to patrzeć przychylnym okiem.

Pensje pracownicze zależały od grupy zaszerzegowania. Zachowane dokumenty wyszczególniają, że zatrudnieni w IPN pracownicy byli objęci dziewięcioma. Na pensję składała się podstawa, która wynosiła 210 zł dla kategorii IX, i 3000 zł dla kategorii I. Do tego należało doliczyć dodatek wojenny (kat. IX – 370 zł, kat. I – 900 zł) i dodatek społeczny (kat. IX – 30 zł, kat. I – 450 zł). Do wypłaty wliczano także dodatek specjalny do dodatku stołecznego w wysokości 70 złotych dla kategorii IX i 360 zł dla kategorii I.

To jednak nie koniec, gdyż w Instytucie obowiązywał system premiowy (100 lub 120% pensji). Nie bez znaczenia jest także fakt, że pracownicy IPN podlegali Prezydium Rady Ministrów, toteż obowiązywały dodatki funkcyjne przewidziane dla urzędników centralnych. Już kierownik referatu doliczał do pensji 480zł, a dyrektor IPN nawet 1020 zł. Ponadto, za każdego członka rodziny na utrzymaniu, pracownikowi przysługiwało 100 złotych. Sumując, pracownicy IPN zarabiali od 970 zł jeżeli byli zaszerzegowani w kategorii IX do 5050 zł, jeżeli otrzymywali pobory z kategorii I. Co więcej, po przepracowaniu min. 6 miesięcy przysługiwała nagroda zakładowa. Ponadto, podówczas obowiązujące przepisy dopuszczały możliwość podwyższenia pensji pracownikom naukowym nawet o 150%²³. Dla porównania, jeszcze w 1950 roku przeciętna podstawa wynagrodzenia wynosiła 551 zł²⁴.

Prace IPN

W 1945 roku ludzie pracujący w Instytucie Pamięci Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów skupiali się głównie na opracowywaniu biogramów osób związanych z PPR. Oto bowiem pojawiają się biografie m.in. Bolesława Bieruta, Władysława Gomułki, Edwarda Osóbki-Morawskiego, Kazimierza Skrzyszewskiego, Pawła Findlera, czy Kazimierza Sidora. Z drugiej jednak strony znalazły się także osoby, które nie były powiązane szerzej z władzą. Zdarzają się literaci, jak Karol Irzykowski²⁵, Wacław Gąsio-

²¹ T. Rutkowski, *Nauki historyczne w Polsce...*, s. 65-66

²² Tamże, s. 69

²³ Dekret z dnia 6 czerwca 1945 roku o dodatku naukowym do uposażenia, Dz. U. nr. 45, poz. 152 i 153, Wykaz uposażeń i dodatków funkcyjnych, AAN, IHN, 11, k.35 oraz XI. Nagrody z funduszu zakładowego, AAN, IHN, 8, k. 126.

²⁴ Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w latach 1950-2014, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/przecietne-miesieczne-wynagrodzenie-w-gospodarce-narodowej-w-latach-1950-2014,2,1.html#>, dostęp: 12.12.15. Autorowi niniejszego opracowania nie udało się dotrzeć do statystyk, które wyszczególniałyby zarobki ludności przed 1950 rokiem.

²⁵ Karol Irzykowski (1873-1944), pisarz, dramaturg i dziennikarz. Pierwsze lata życia spędził w Brzeża-

rowski²⁶, czy Halina Górską²⁷. Pojawiały się także biografie postaci, które miały mniej lub większy wpływ na historię Polski w minionych latach. W tym jednak wypadku należy stwierdzić, że opisywano życie osób, które były akceptowane z punktu widzenia ówczesnych władz polskich. Dlatego też najczęściej opisywano żywoty działaczy lewicowych pokroju Stanisława Dubois²⁸ i Stanisława Thugutta²⁹. Opracowano ponadto biogram Marcina Kasprzaka³⁰. Część z tych opracowań ukazało się drukiem lub było prezentowane na falach Polskiego Radia. Znalazły się też publikacje traktujące o Moskwie i okresie, kiedy PKWN przebywał w Lublinie (tzw. „czasy lubelskie”)³¹.

Oprócz biografistyki, związani z Instytutem badacze mogli się pochwalić powstaniem szeregu opracowań. Sześć tekstów dotyczyło spraw związanych z niemiecką okupacją. Stanisław Płoski był autorem tekstu pt. *Zarys syntetyczny terroru niemieckiego w ciągu trzech lat okupacji*. Uzupełnieniem tych starań był wyciąg statystyczny dotyczący terroru okupanta opracowany przez Kamińską³², oraz *Zarys administracji niemieckiej* Janusza Durko. Co więcej, Krzysztof Dunin-Wąsowicz spisał swoje wspomnienia z pobytu w obozie koncentracyjnym Stutthof. Pojawiły się też dwa studia dotyczące walki z okupantem. Dalszych prac wymagała bibliografia prasy konspiracyjnej. Doliczono się 400 tytułów, a zakończenie kwerendy planowano na marzec 1946 roku. Na maj tegoż

nach, Złoczowie i we Lwowie. Jego teksty ukazywały się na łamach lwowskich, krakowskich i warszawskich gazet. Publikował również powieści. Negatywnie odnosił się do twórczości skamandrytów, futurystów oraz propagandy komunistycznej. Okres II wojny światowej spędził w Warszawie, gdzie brał udział w tajnym nauczaniu. Zmarł od ran odniesionych podczas Powstania Warszawskiego.

²⁶ Wacław Gąsiorowski (1869-1939), publicysta i powieściopisarz. Pierwsze jego teksty ukazały się na łamach pism satyrycznych. Później publikował powieści historyczne dotyczące m.in. epoki napoleońskiej. Po zakończeniu I wojny światowej wyjechał do USA, gdzie wykładał literaturę polską w Cambridge Springs w Pensylwanii oraz wydawał czasopisma polonijne. Do Polski powrócił dopiero w latach trzydziestych.

²⁷ Halina Górską (1898-1942), powieściopisarka i publicystka. Urodziła się w Warszawie, ale w 1924 r. przeniosła się do Lwowa. Publikowała głównie powieści o tematyce młodzieżowej i społecznej. Działała też w organizacjach komunistycznych. Po wybuchu wojny pozostała we Lwowie i pracowała jako dziennikarz dla sowieckich gazet. Została zamordowana przez Niemców w 1942 roku.

²⁸ Stanisław Dubois (1901-1942), działacz lewicowy oraz dziennikarz. W okresie rozbiorów angażował się w działalność tajnego harcerstwa. Od 1918 roku był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej, zostając m.in. sekretarzem redakcji organu prasowego tej organizacji, gazety „Robotnik”. Z ramienia tej partii sprawował także mandat posła na sejm. Równocześnie był członkiem Czerwonego Harcerstwa oraz Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (OM TUR). Zaangażował się w działalność Centrolewu co skończyło się dla niego skazaniem w procesie brzeskim. Podczas wojny był członkiem podziemia lewicowego. Został zamordowany niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau.

²⁹ Stanisław Thugutt (1873-1941), polityk oraz spółdzielca. W okresie I wojny światowej był członkiem Centralnego Komitetu Narodowego oraz Polskiej Organizacji Wojskowej. Po 1918 roku, już jako członek PSL „Wyzwolenie” zasiadał w rządzie Ignacego Daszyńskiego i Jędrzeja Moraczewskiego jako minister spraw wewnętrznych. Następnie sprawował funkcję przewodniczącego PSL „Wyzwolenie” (1921-1924). Od 1931 roku był członkiem Stronnictwa Ludowego. W latach 1922-1927 sprawował mandat posła na sejm. Angażował się także w działalność spółdzielczą, redagując m.in. gazetę „Społem”.

³⁰ Marcin Kasprzak (1860-1905), działacz ugrupowań lewicowych oraz drukarz. W 1888 roku współtworzył tzw. Polską Socjalno-Rewolucyjną Partię „Proletariat” (tzw. II Proletariat), a dwa lata potem organizował pierwszą w zaborze rosyjskim demonstrację z okazji 1 maja. Od 1904 roku współpracował z Socjalistyczną Partią Królestwa Polskiego i Litwy, kierując jedną z drukarni. W 27 kwietnia 1905 roku został aresztowany, po czym skazany na śmierć. Wyrok wykonano na stokach Cytadeli Warszawskiej.

³¹ Rok 1945. *Prace studium Instytutu*, AAN, IHN, 4, k.12-15; Rok 1945. *Spółpraca* [sic!] *Instytutu z innymi instytucjami*, AAN, IHN, 4, k. 17; *Encyklopedia Warszawy*, red. S. Herbst, Warszawa 1972, s. 130, 261, 680 oraz *Słownik pisarzy...*, red. A. Latusek, s. 139-140, 159, 188.

³² Postać ta pojawia się tylko z nazwiska. W żadnym z dokumentów, do jakich udało się dotrzeć autorowi, nie ma informacji, pozwalających na identyfikację tej osoby.

roku zaplanowano wydanie *Dziejów Polski w epoce popowstaniowej*, nad którymi pracowali Witold Kula oraz Henryk Wereszycki³³.

Z drugiej jednak strony, kierownictwo IPN dążyło do realizacji wytycznych władz. Oto bowiem pod egidą IPN zorganizowano 12 paneli dyskusyjnych. Pierwsze spotkanie zorganizowano już 7 maja 1945 roku. Ostatnie odbyło się 12 listopada 1945 roku. Tematyka wystąpień była różna, ale (przynajmniej częściowo) należy ją kojarzyć z agitacją polityczną. Zdarzało się, że prezentowano program polityczny PPS. Dyskutowano także o zmianach (w referacie nazywając je eufemistycznie „uspołecznieniem”), trendów kulturalnych oraz podobne wypowiedzi³⁴. Co więcej, spotkania te odbywały się w obecności polityków PPR, w tym przedstawicieli kierowników poszczególnych urzędów państwowych³⁵. To wykluczało jakiekolwiek wypowiedzi i dyskusje na „niepokorne” tematy.

Trzeba też powiedzieć, że upolitycznianie IPN odbywało się bez cienia protestu ze strony Jerzego Kornackiego. Na zebraniu pracowniczym 15 stycznia 1946 roku wygłosił referat, w którym zaznaczył, że badanie dziejów niemieckiej administracji na terenie Wielkopolski i Pomorza Zachodniego należy pozostawić Instytutowi Zachodniemu. Należy wprowadzić się skupić na niemieckim terrorze wobec Polaków, ale, w myśl oficjalnych regulacji, Kornacki odmawiał uwagi sprawom mniej „wygodnym”. Takim tematem było chociażby Powstanie Warszawskie. Dyrektor IPN stwierdził, że bitwą tą powinni się zająć inni badacze. Wypowiedź ta pozornie może wydawać się wyważoną. Można ją jednak interpretować jako brak zgody na podjęcie przez Instytut jakichkolwiek działań mających na celu upamiętnienie lub badanie walk o Warszawę w 1944 r.³⁶

Kornacki z wielką uwagą podchodził do poleceń, które otrzymywał od partyjnego kierownictwa państwa reprezentowanego przez Bolesława Bierut, Edwarda Osóbki-Morawskiego oraz Władysława Gomułki. W myśl przekazanych przez tę trójkę wytycznych, na jednym z zebrań IPN ogłosił, że instytucja ta zajmie się „badaniami” nad sztandarowymi i tak dobrze znanymi hasłami socjalizmu takich jak: reforma rolna i demokracja ludowa. Nie zapomniano też o stosownym obrazie tzw. reakcji. Instytut miałby promować nowe wzory tzw. demokracji ludowej. Osobnymi kwestiami miałyby być antysemityzm w Polsce i badania nad dziejami słowiańszczyzny³⁷.

Do tychże badań przystąpiono bardzo szybko. Pierwsze kwestie dotyczące współdziałania Słowian zostały podniesione 1 lutego 1946 roku. Pracownicy IPN mieli nawet wziąć udział we Wszechsłowiańskim Zjeździe w Belgradzie³⁸. Miesiąc potem zaproponowano, aby na zjeździe przedstawić problematykę polskiej historiografii na temat Słowian. Pojawiły się też pomysły, żeby w stosownym studium przeciwstawić panslawizm pangermanizmowi³⁹.

³³ Rok 1945. Prace sekcji historycznej Instytutu Pamięci Narodowej, AAN, IHN, 4, k. 16

³⁴ Rok 1945. Prace studium Instytutu, AAN, IHN, 4, k.12-15

³⁵ Protokół z posiedzenia Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M. odbytego w dniu 15.I.1946 r. AAN, IHN, 6, k.1-4 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 66

³⁶ Protokół z posiedzenia Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M. odbytego w dniu 15.I.1946 r., AAN, IHN, 6, k. 1-4

³⁷ Protokół z posiedzenia Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M., AAN, IHN, 6, k.1-7; Protokół z posiedzenia pracowników Instytutu Pamięci Narodowej odbytego w dniu 1 marca br., AAN, IHN, 6, k. 8 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 67

³⁸ Protokół z posiedzenia Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M., AAN, IHN, 6, k. 1-7

³⁹ Protokół z posiedzenia Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M. odbytego w dniu 1 marca br., AAN, IHN, 6, k. 8

Lojalność Kornackiego została wkrótce nagrodzona. 10 września 1946 roku został zatrudniony na stanowisku Dyrektora Funduszu Kultury Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów. Stanowisko dyrektora IPN zajął dotychczasowy wiceprezes Stanisław Płoski⁴⁰. Nowy dyrektor usiłował dokonać korekty kursu kierowanej przez siebie instytucji. Nie chciał przekształcić IPN-u w grono agitatorów, lecz skupić się bardziej na sprawach naukowych. Oczywiście musiał działać w ramach oficjalnie obowiązujących regulacji, toteż skierowano się ku najnowszej historii Polski ze szczególnym naciskiem na okupację niemiecką⁴¹.

We współpracy z Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich (GKBZN) ukazał się pierwszy tom Biuletynu GKBZN w Polsce. Zawarte w nim artykuły autorstwa pracowników IPN dotyczyły zbrodni niemieckich na Polakach oraz zbrodni na jeńcach sowieckich. Opublikowano także opracowanie w języku angielskim pt. *German crimes in Poland*, które było przedrukiem materiałów z biuletynu GKBZN. Oprócz tego poruszono sprawy związane z niemieckimi obozami koncentracyjnymi na ziemiach polskich. Powstały także nie ogłoszone drukiem⁴² opracowania prasy konspiracyjnej i tej ukazującej się podczas Powstania Warszawskiego oraz tekst dotyczący niemieckiej administracji na ziemiach Polskich. Pojawiła się także instrukcja archiwalna dotycząca niemieckich dokumentów⁴³.

Badania te kontynuowano w latach 1947-1948. Opracowano kartoteki konspiracyjnych kryptonimów, wyroków podziemnego sądownictwa oraz miejsc potyczek partyzanckich. Prowadzono różnego rodzaju kwerendy (także zlecone przez inne instytucje lub osoby prywatne). Pojawił się także, w odróżnieniu od poprzednich lat, pomysł napisania publikacji dokumentujących całokształt udział Polaków w II wojnie światowej, obejmujący zarówno Wschód, jak i Zachód. Nie zapomniano też o ruchach lewicowych. Dzięki wysiłkom naukowców wkrótce powstały opracowania dotyczące ruchu robotniczego w Królestwie Polskim oraz udziału PPS w obronie Warszawy.

Podjęto także działania dążące do opracowania polskich czasopism we Francji oraz całokształtowego ujęcia prasy II wojny światowej w formie wydawnictwa bibliograficznego. Opracowano ponadto bibliografię czasopism i książek, które ukazały się w 1945 lub 1946 roku i dotyczyły najnowszej historii Polski. Podjęto wstępne prace, które miały doprowadzić do powstania podobnej publikacji obejmującej rok 1947. Pracownicy IPN zdążyli opracować rejestr niemieckich zbrodni w okresie Powstania Warszawskiego⁴⁴.

Największą jednak nowością było pojawienie się czasopisma IPN - *Dziejów Najnowszych*. Pierwsze dwa numery pojawiły się w 1947 roku⁴⁵. Kwartalnik ten był emanacją dążeń Instytutu do naukowego analizowania najnowszej historii Polski. Interesujący tekst napisał etatowy pracownik IPN Witold Kula, który skupił się na opisie życia

⁴⁰ Do *Konwersatorium Naukowsznawczego i Redakcji „Życia Nauki”*, AAN, IHN, 1, k. 20 oraz *Odpis pisma kierownika Działu Spraw Osobowych Prezydium Rady Ministrów J. Kościółka do*, AAN, IHN, 8, k. 27

⁴¹ T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 67.

⁴² O tym, że opracowania te nie zostały opublikowane (przynajmniej nie w opisywanym okresie), świadczy to, że w sprawozdaniu wymieniono je w kategorii „opracowano”, a prace ogłoszone drukiem lub przygotowane do wysłania do drukarni są wyszczególniane w osobnych kategoriach.

⁴³ *Sprawozdanie z działalności Instytutu Pamięci Narodowej za rok 1946*, AAN, IHN, 4, k. 19

⁴⁴ *Sprawozdanie z działalności od 1.I.1947 do 1.VI.1948*, AAN, IHN, 4, k. 23-25

⁴⁵ *Sprawozdanie z działalności od 1.I.1947 do 1.VI.1948*, AAN, IHN, 4, k. 23-24 oraz *Polskie Dziejów Najnowsze*, „Dziennik Łódzki”, nr 259 (1164), 1948, s. 5

gospodarczego Polaków pod okupacją⁴⁶. Kolejny artykuł, dotyczący konspiracyjnego nauczania, opublikował na co dzień niezwiązany z IPN Tadeusz Manteuffel⁴⁷. Henryk Jabłoński opublikował esej o obozie piłsudczyckim w okresie I wojny światowej⁴⁸.

Osobną kategorią były edycje źródeł. Warto tu wspomnieć o przedruku zapisków Iwana Waszenki, białoruskiego kolaboranta, który tłumił Powstanie Warszawskie⁴⁹. Została także opublikowana relacja SS-Obergruppenführera⁵⁰ Ericha von dem Bacha-Zelewskiego, który dowodził całością oddziałów skierowanych do walki z powstańcami warszawskimi⁵¹. Nie zabrakło także przyczynków dotyczących osób powiązanych z organizacjami lewicowymi. Ukazały się wspomnienia Adolfa Kiełzy z okresu jego uczestnictwa w Związku Robotników Polskich⁵². Wydrukowano także listy pierwszego redaktora gazety „Robotnik”, Jana Strożeckiego⁵³.

Ponadto na półkach księgarń zagościł pierwszy tom pracy Witolda Kuli i Henryka Wereszyckiego pt. *Dzieje Polski w epoce popowstaniowej 1864-1918*⁵⁴. We współpracy z IPN pojawił się także zbiór dokumentów dot. walk na Zamojszczyźnie i opis niemieckich egzekucji masowych w Polsce⁵⁵.

Instytut Historii Najnowszej

Wziąwszy to wszystko pod uwagę, można dojść do wniosku, że w okresie sprawowania funkcji dyrektora przez Stanisława Płoskiego, pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej podjęli próbę znalezienia względnej swobody badań naukowych. Kolejnym krokiem prowadzącym do tego celu było przesłanie 4 października 1947 roku do Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów projektu dekretu tworzącego Instytut Badania Najnowszej Historii Polski. W myśl tych regulacji, Instytut byłby placówką posiadającą własne archiwum, a jego pracownicy dokonywaliby w pełni samodzielnych badań połączonych z publikacją wyników. Dekret zakładał także współpracę z innymi instytucjami naukowymi o pokrewnym profilu. Równocześnie dr Płoski zwrócił się o przekazanie w gestię Instytutu Pamięci Narodowej majątku rozwiązanego stowarzyszenia „Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badaniu Najnowszej Historii Polski”⁵⁶.

⁴⁶ W. Kula, *Życie gospodarcze ziem polskich pod okupacją*, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 139-160

⁴⁷ T. Manteuffel, *Tajne nauczanie uniwersyteckie w Warszawie w latach 1940-1944*, „Dzieje Najnowsze”, z. 2, 1947, s. 351-353;

⁴⁸ H. Jabłoński, *Z dziejów obozu legionowo-peowiackiego*, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 40-59;

⁴⁹ *Dziennik Iwana Waszenki*, oprac. S. Płoski, „Dzieje Najnowsze”, z. 2, 1947, s. 324-335

⁵⁰ Odpowiednik polskiego stopnia generała broni.

⁵¹ *Relacja von dem Bacha o powstaniu warszawskim*, „Dzieje Najnowsze”, z. 2, 1947, s. 295-324.

⁵² A. Kiełza, *Mój udział w pracy związku robotników Polskich*, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 61-89.

⁵³ *Listy Jana Strożeckiego do Kazimierza Pietkiewicza*, oprac. J. Durko, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 90-138; *Listy Jana Strożeckiego do Mariana Abramowicza*, oprac. J. Durko, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 238-270

⁵⁴ Co ciekawe, w jednym z listów, jakie wymieniali między sobą Henryk Wereszycki i Stefan Kieniewicz, można przeczytać o negatywnej recenzji „Dziejów Polski w epoce popowstaniowej 1864-1918” pióra Romana Werfla. Jednakże, w skutek działań Józefa Cyrankiewicza, recenzja ta nie została ogłoszona drukiem. Premier nie kierował się jednak względami merytorycznymi, lecz wizerunkowymi. Cyrankiewicz miał bowiem uznać krytykę pracy Wereszyckiego i Kuli za pośredni atak na swoją osobę. W końcu był zwierzchnikiem IPN.

⁵⁵ *Sprawozdanie z działalności od 1.I.1947 do 1.VI.1948*, AAN, IHN, 4, k. 23-24 oraz *Polskie Dzieje Najnowsze*, „Dziennik Łódzki”, nr 259 (1164), 1948, s. 5 oraz S. Kieniewicz, H. Wereszycki, *Korespondencja...*, oprac. E. Orman, s. 95

⁵⁶ *Pismo Stanisława Płoskiego do Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów*, AAN, IHN, 2, k. 1; *Pismo Stanisława Płoskiego do Biura Prawnego Prezydium Rady Ministrów*, AAN, IHN, 2, k. 9 oraz *Dekret o utworzeniu i zakresie działania Instytutu Badania Najnowszej Historii Polskiej (projekt)*, AAN, IHN, 1, k. 12.

Propozycję tę rozpatrywano podczas obrad Prezydium Rady Ministrów w dniu 14 października 1947 roku. Projekt zyskał poparcie tego grona, choć w przesłanych do Rady Państwa dokumentach dokonano zmiany nazwy na Instytut Historii Najnowszej. Instytucja ta miałaby podlegać bezpośrednio premierowi⁵⁷. Niestety, 28 października 1947 roku Rada Państwa podjęła uchwałę o nieuchwaleniu dekretu ze względu na braki formalne⁵⁸.

Tak oto wytworzyła się interesująca sytuacja. Projekt zyskał poparcie jednej instytucji kształtującej władzę w Polsce, by zostać odrzuconym przez drugą, współpracującą z tą pierwszą. Warto jednak spojrzeć na tę sprawę z innej strony. Mogło być tak, że dr Płoski zdołał w jakiś sposób „przepchnąć” swój projekt przez Prezydium Rady Ministrów. Następnie pomysł utworzenia nowej placówki naukowo-badawczej trafił do Rady Państwa, w której jednak było dużo więcej polityków kojarzonych z PPR. Ci zapewne zorientowali się, że w myśl przesłanego projektu IHN byłby niezależną instytucją naukową. To zaś było równoznaczne ze stratą wpływu na naukowców spod szyldu kierowanej przez dr Płoskiego instytucji. Nie można by wykorzystać naukowców w charakterze propagandowej tuby stalinizmu. W takim wypadku nie dość dobre przygotowanie wniosku byłoby jedynie przykrywką dla szerszego kontekstu sprawy. To są jednak tylko domysły, choć trzeba przyznać, że scenariusz ten nosi znamiona prawdopodobieństwa.

Ostatecznie jednak Instytut Historii Najnowszej powstał. 27 lipca 1948 roku Rada Ministrów wydała rozporządzenie, w myśl którego Instytut Pamięci Narodowej przekształcono w Instytut Historii Najnowszej przy Prezydium Rady Ministrów. Instytut został uznany za samodzielną placówkę naukowo badawczą zajmującą się historią XIX i XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem ruchów społecznych. Oprócz tego IHN miał stanowić bazę ekspertów wydających, na prośbę rządu RP lub innych instytucji państwowych i społecznych, opinie w sprawach związanych z najnowszą historią Polski⁵⁹.

Działalność IHN

Instytut Historii Najnowszej przejął całość majątku IPN. W gestii naukowców znajdowały się też biblioteka i archiwum. Zbiory te były sukcesywnie powiększane. Wkrótce zabrakło miejsca. Nie był to jedyny problem. Okazało się bowiem, że oddane na użytek Instytutu dwa pomieszczenia na drugim piętrze budynku przy Alei Szucha nie stwarzały warunków do prowadzenia rzetelnych badań. Nie było chociażby miejsca na fotostat⁶⁰. Co gorsza, kontrolerzy uznali konstrukcję stropów za niezbyt stabilną. Mieli przed oczami widmo katastrofy budowlanej⁶¹. W dokumentach, do jakich dotarł autor, nie ma najmniejszej wzmianki o zmianie siedziby, czy choćby nawet o niezbędnych w takim przypadku remontach. Zresztą, zważywszy na losy Instytutu Historii

⁵⁷ Uwagi Prezydium Rady Ministrów do projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ustalenia wykazu samodzielných placówek naukowo-badawczych, AAN, IHN, 1, k. 1-2 oraz

⁵⁸ Odpis pisma dyrektora Biura Prawnego Rady Państwa do dyrektora Biura Prezydialnego przy Prezydium Rady Ministrów, AAN, IHN, 1, k. 11

⁵⁹ Instytut Historii Najnowszej przy P.R.M./notatka informacyjna/, AAN, IHN, 1, k. 15 oraz S. Kieniewicz, H. Wereszycki, *Korespondencja...*, oprac. E. Orman, Kraków 2013, s. 96

⁶⁰ Urządzenie służące do wykonywania reprodukcji dokumentów.

⁶¹ Protokół z kontroli Instytutu Historii Najnowszej przy Prezydium Rady Ministrów, AAN, IHN, 9, k. 13-19.

Najnowszej, można domniemywać, że nikogo (poza zapewne naukowcami zrzeszonymi w IHN) to nie obchodziło.

Mimo to Instytut działał. Ukazał się drugi tom pracy Henryka Wereszyckiego i Witolda Kuli pt. „Dzieje Polski w epoce popowstaniowej”. Opublikowano też podwójny (3-4) zeszyt „Dziejów Najnowszych”. Numer ten został wydrukowany z datą 1947⁶². Podobnie jak w przypadku pierwszych dwóch numerów, także i tu można znaleźć teksty napisane przez specjalistów w swojej dziedzinie. Artykuły, wzbogacone dodatkowo o materiał ikonograficzny, są dość obszerne. W znamienitej części ich autorzy skupiają się na sprawach związanych z drugą wojną światową. Jednym z ciekawszych jest tekst Krzysztofa Dunin-Wąsowicza, w którym poddał analizie publikacje Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce⁶³. Dwa teksty napisała też inna pracownica IHN, Wanda Kiedrzyńska⁶⁴. Oprócz tego, do publikacji zaproszono historyków nie zatrudnionych w Instytucie. Nie można tu nie wspomnieć o Stefanie Kieniewicz, który wdał się w polemikę z Henrykiem Wereszyckim⁶⁵. Z drugiej jednak strony, redakcja nie ustrzegła się nacisków propagandowych. W opisywanym numerze znajduje się bowiem tekst Eugeniusza Ajnenkiela⁶⁶ dotyczący łódzkich robotników. Nie brak w nim propagandowych sloganów⁶⁷.

Efekty prac historyków spod szyldu IHN pojawiały się także w innych w innych publikacjach. Janusz Durko był autorem opracowania pt. *Początki ruchu socjalistycznego w Królestwie Polskim*. Ukazał się on wśród tekstów zamieszczonych w *Pamiętniku VII Powszechnego Zjazdu historyków Polskich we Wrocławiu*⁶⁸.

Były to ostatnie publikacje, jakie wyszły pod egidą Instytutu Historii Najnowszej. Instytut pracował już tylko nad zleconą przez Ministerstwo Oświaty bibliografią prasy konspiracyjnej. Oprócz tego, na zlecenie Naczelnego Trybunału Narodowego, uporządkowano dokumenty przysłane z Norymbergii i przygotowano dokumentację do procesów niemieckich zbrodniarzy wojennych, które miały mieć miejsce w Polsce⁶⁹.

⁶² *Prace wykonane przez Instytut Historii Najnowszej w r. 1948 r.*, AAN, IHN, 4, k. 58-59 oraz *Polskie Dzieje Najnowsze*, „Dziennik Łódzki”, nr 259 (1164), 1948, s. 5.

⁶³ K. Dunin-Wąsowicz, *Prace o obozach niemieckich w biuletynach Głównej Komisji Badania Zbrodni niemieckich w Polsce*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, s. 583-588.

⁶⁴ W. Kiedrzyńska, *Spisy niemieckich obozów koncentracyjnych*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 588-591 oraz W. Kiedrzyńska, *Ravensbrück w oczach Francuzek*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 591-598.

⁶⁵ S. Kieniewicz, *Historia narodu, czy historia państwa*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 373-381.

⁶⁶ Eugeniusz Ajnenkiel (1900-1981), dziennikarz, popularyzator historii i polityk. W okresie I wojny światowej próbował zaciągnąć się do Legionów, ale został odrzucony ze względu na zbyt młody wiek. Zaangażował się więc w działalność Polskiej Organizacji Wojskowej. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości działał w łódzkich strukturach PPS, m.in. odpowiadał za redagowanie lokalnych gazet. Sprawował także mandat delegata na XV Zjazd PPS w Warszawie. Tuż przed wybuchem wojny pacował jako urzędnik samorządowy i spółdzielca. Okres okupacji spędził najpierw w Łodzi, a następnie został wysiedlony do Krakowa. W lutym 1945 r. został wiceprezydentem Łodzi, a w 1947 r. także posłem na Sejm Ustawodawczy. W październiku 1948 roku usunięto go z PPS za krytykę niektórych posunięć odnośnie zjednoczenia z PPR. W 1956 r. wrócił do pracy partyjnej, wstępując do PZPR. W latach 1957-1965 był posłem na sejm II i III kadencji. Równocześnie zapisał się jako twórca Towarzystwa Przyjaciół Łodzi oraz jako współorganizator Muzeum Ruchu Robotniczego. Był też członkiem Rady Naukowej Zakładu Historii Partii przy KC PZPR.

⁶⁷ E. Ajnenkiel, *Z dziejów walk robotników łódzkich z wyzyskiem (sprawa zabójstwa Silbersteina)*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 384-426 oraz Eugeniusz Ajnenkiel, (dostęp: 7.2.16) http://tplodzi.republika.pl/ajnenkiel_eugeniusz.html

⁶⁸ *Prace wykonane przez Instytut Historii Najnowszej w 1948 r.*, AAN, IHN, 4, k. 58-59.

⁶⁹ Dokumenty, z którymi zapoznał się autor, uniemożliwiają określenie, co zawierała ta dokumentacja. Najpewniej była to dokumentacja wytworzona przez trybunały sądzące niemieckich zbrodniarzy wojennych, z

Podobnie, na potrzeby Głównej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce, opracowano materiały dotyczące zbrodni żołnierzy w służbie niemieckiej (także oddziałów narodowościowych). Poszczególne sądy okręgowe dopominały się o kwerendy pośród dokumentów regulujących prawne aspekty okupacji niemieckiej. Swój dezyderat co do sprawozdania z udziału prezesa IHN w komisji konkursowej mającej wyłonić projekt godła Polski oraz w pracach Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, zgłosiło też Ministerstwo Kultury i Sztuki⁷⁰.

W 1949 prowadzono prace bibliograficzne, koncentrując się głównie na relacjach oraz publikacjach czasopismach ukazujących się w Polsce, Austrii, Belgii, Czechach, Francji, Niemiec, ZSRR i Szwajcarii. Dane jakie interesowały badaczy, dotyczyły kolaborantów w Waffen-SS, a także obozów koncentracyjnych, niemieckich instytucji okupacyjnych oraz działalności polskiej konspiracji. Na zlecenie Górnej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich prowadzono też rejestr zbrodni niemieckich w okresie Powstania Warszawskiego. W związku z tym, dr Płoski polecił Adamowi Borkiewiczowi, opracowanie monografii Powstania Warszawskiego. Książka ta ukazała się dopiero w 1957 roku, długo po wygaszeniu działalności Instytutu Historii Najnowszej⁷¹.

Współpraca z innymi organizacjami

Grono naukowców spod szyldu IPN/IHN współpracowało także z szeregiem instytucji. Analizując ten wymiar pracy należy cofnąć się do roku 1945. Najważniejszą, z racji nakierowania IPN/IHN na badanie okresu okupacji, była oczywiście Główna Komisja Badania Zbrodni Niemieckich. Początkowo pracownicy obu instytucji utrwalali pamięć o niedawnych zatrważających wydarzeniach i dokonywali oglądu miejsc kaźni (gł. na terenie Majdanka, Oświęcimia i niemieckich fabryk, gdzie produkowano mydło ze zmydlonego tłuszczu ludzkiego). Potem nadszedł czas na wspólną kampanię w radiu i prasie, która miała na celu popularyzację zagadnień związanych ze zbrodniami okupanta na ziemiach Polskich.

Nawiązano też współpracę z Centralną Żydowską Komisją Historyczną (CŻKH). Z instytucją tą wymieniano zbiory archiwalne. Przedstawiciel CŻKH brał udział w zebraniach pracowników naukowych IPN. Nie można też zapomnieć o Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. To właśnie we współpracy z tą instytucją powstały publikacje traktujące o Moskwie i lubelskim okresie PKWN.

Oprócz tego warto wspomnieć o współpracy z Centralnym Komitetem Wykonawczym PPS, Komitetem Centralnym PPR, ministerstwami oraz Państwowym Instytutem Wydawniczym i Spółdzielnią Wydawniczą „Wiedza”⁷². Współdziałanie objęło także inne organizacje, jak Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robot-

której potem korzystali sędziowie Naczelnego Trybunału Narodowego.

⁷⁰ *Prace wykonane przez Instytut Historii Najnowszej w 1948 r.*, AAN, IHN, 4, k. 57

⁷¹ *Prace wykonane przez Instytut Historii Najnowszej w roku 1949*, AAN, IHN, 4, k. 60 oraz A. Borkiewicz, *Powstanie Warszawskie. Zarys działań natury wojskowej*, Warszawa 1957, s. XIII

⁷² Spółdzielnia Wydawnicza „Wiedza” była wydawnictwem kojarzonym z Polską Partią Socjalistyczną. W 1948 roku zostało ono połączone z PPR-owską Spółdzielnią Wydawniczą „Książka”, tworząc tym samym Spółdzielnię Wydawniczo-Handlową „Książka i Wiedza”.

niczego⁷³, Związek Walki Młodych⁷⁴, Instytut Zachodni⁷⁵, Związkiem Nauczycielska Polskiego i innymi organizacjami młodzieżowymi lub naukowymi⁷⁶.

W późniejszych latach Instytut Pamięci Narodowej nie zaprzestał współpracy z innymi instytucjami. Istniało stałe grono współpracowników reprezentowane przez GKSZHP, organa PPS i PPR, ministerstwa, Instytut Zachodni itp. Do kooperantów włączono też nowe, takie jak Wojsko Polskie czy zagraniczne (m.in. Polski Instytut Źródłowy w Lund i Instytut Spraw Żydowskich w Nowym Jorku). Pojawiają się też placówki uniwersyteckie krajowe i zagraniczne, spośród których można wymienić m.in. Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego i Biblioteka Uniwersytecka w Uppsali⁷⁷.

Pośród zachowanych sprawozdań ten wymiar pracy IPN zawierał się w wymianie niezbędnych materiałów potrzebnych przy pracy oraz przeprowadzanie zleczanych badań i wydawanie opinii dotyczących kwestii historycznych. Liczba współpracujących instytucji była różna. Sprawozdania z roku 1945 wymieniają co najmniej 19⁷⁸ instytucji, kiedy w 1946 r. było ich 12, a w dwa lata potem już tylko 8. Były to organizacje charakterze naukowym lub politycznym⁷⁹.

Po przekształceniu IPN w Instytut Historii Najnowszej kontakty te ulegały stopniowemu wygaszaniu. W sprawozdaniach można wprawdzie znaleźć szersze opisy definiujące przedmiot współdziałania, ale trzeba mieć na uwadze, że instytucji tych jest mniej. W sprawozdaniu za rok 1948 można się doliczyć jedynie pięciu instytucji. Jest to Naczelny Trybunał Narodowy, UNESCO (przekazujące swoje dezyderaty poprzez Ministerstwo Oświaty), Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Sądy Okręgowe. Z racji zadań ustawowych IHN współpracował z Główną Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce oraz Radą Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. Są to oczywiście instytucje o pewnym prestiżu, ale trzeba zauważyć, że ze współpracy wycofały się inne ważne instytucje, jak np. wojsko. Zmianie uległy też zadania. Pracownicy Instytutu wykonywali jedynie kwerendy⁸⁰.

W 1949 roku pracownicy IHN nawiązali kontakt z pracownikami Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce oraz Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa. Poza tym naukowcy parali się dorywczymi zadaniami wydanymi przez instytucje naukowo-badawcze i społeczne. Użycie w dokumentach liczby mnogiej, pozwala stwierdzić, że było kilku zlecniodawców. Jednakże, nie były to chyba jakieś ważne zadania, a i pewnie zlecniodawcy nie cieszyli się specjalnym prestiżem, skoro

⁷³ Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego była założoną w 1926 roku PPS-owską młodzieżówką. W 1935 r. uchwałą została ona rozwiązana i zastąpiona Kołami Młodzieży PPS. W 1944 roku odtworzono struktury OMTUR, by cztery lata potem włączyć je w skład Związku Młodzieży Polskiej.

⁷⁴ Związek Walki Młodych był młodzieżową przybudówką PPR założoną w 1943 roku. W 1948 roku wszedł w skład Związku Młodzieży Polskiej.

⁷⁵ Instytut Zachodni to założona w 1944 roku instytucja badawcza skupiająca się na popularyzowaniu zagadnień dotyczących Śląska, Wielkopolski i Pomorza, a także zachodniej Europy (gł. Niemiec).

⁷⁶ Rok 1945. *Spółpraca [sic!] Instytutu z innymi instytucjami*, AAN, IHN, 4, k. 17.

⁷⁷ *Sprawozdanie z działalności Instytutu Pamięci Narodowej za rok 1946*, AAN, IHN, 4, k. 19-22 oraz *Sprawozdanie z działalności od 1.I.1947 do 1.VI.1948*, AAN, IHN, 4, k. 23-24

⁷⁸ W sprawozdaniu z kooperacji IPN za rok 1945 wyszczególniono 19 organizacji, ale jednocześnie zawarło informację o tym, że tych organizacji było więcej.

⁷⁹ Rok 1945. *Spółpraca [sic!] Instytutu z innymi instytucjami*, AAN, IHN, 4, k. 17; *Sprawozdanie z działalności Instytutu Pamięci Narodowej za rok 1946*, AAN, IHN, 4, k. 19-22 oraz *Sprawozdanie z działalności od 1.I.1947 do 1.VI.1948*, AAN, IHN, 4, k. 23-24.

⁸⁰ *Prace wykonane przez Instytut Historii Najnowszej w r. 1948*, AAN, IHN, 4, k. 57.

sporządzający sprawozdanie nie uznał za ważne głębiej scharakteryzować ten wymiar działalności IHN⁸¹.

Rozwiązanie

Wydawałoby się, że rok 1948 był ukoronowaniem starań doktora Stanisława Płoskiego. Przecież zagwarantowano Instytutowi Historii Najnowszej status samodzielnej placówki naukowo-badawczej. Jeżeli jednak dr Płoski myślał, że w warunkach ówczesnego systemu da się to wyegzekwować, to się mylił. Prace Instytutu wytraciły tempo, a ze współpracy wycofało się większość organizacji naukowych.

Politycy PPR bardzo negatywnie patrzyli na rozwój działalności instytucji kierowanej przez dr. Płoskiego. Według nich naukowcy nie realizowali przychyłnej PPR polityki historycznej. W opinii prezesa Marksistowskiego Zrzeszenia Historyków, Celiny Bobińskiej, PPR utraciła kontrolę nad redakcją „Dziejów Najnowszych”, której redakcja sympatyzowała z PPS⁸². Po zakończeniu Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, władze domagały się udziału pracowników naukowych IHN w ideologizowaniu nauki. Miały powstawać prace sławiące wpływ tzw. klasy robotniczej na historię Polski.

Naukowcy z IHN mieli więc dwa wyjścia. Jednym było trwanie na stanowiskach, co mogło się skończyć likwidacją Instytutu. Można też było próbować nawiązać rozmowy z władzą. Z tego drugiego wyjścia postanowił skorzystać Mieczysław Zawadka, wicedyrektor Instytutu Historii Najnowszej i zarazem Kierownik Wydziału Archiwalno-Historycznego Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS. W przesłanym na ręce Prezesa Rady Ministrów Józefa Cyrankiewicza dokumencie poddał samokrytyce politykę historyczną PPS, charakteryzując ją jako nacjonalistyczną, oportunistyczną i reformistyczną. Niesłusznie też, jak twierdził, milczano o organizacjach pokroju Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy oraz Komunistycznej Partii Polski. Odwoływał się do socjalistycznych korzeni obu organizacji, sugerując tym samym wspólnotę poglądów⁸³.

Był to oczywiście wybieg mający na celu przypodobanie się politykom PPR oraz przychylnym im PPS-owcom pokroju Cyrankiewicza. Przychyłność władz była bowiem potrzebna do tego, żeby jeszcze utrzymać Instytut Historii Najnowszej przy życiu. Pismo Zawadki zawierało bowiem także projekt reorganizacji prac IHN.

Instytut Historii Najnowszej miały się stać placówką naukowo-badawczą. Zatrudnieni w nim naukowcy mieliby zajmować się badaniem historii Polski, poczynając od schyłku XVIII wieku, a kończąc na XX stuleciu. Mieliby przy tym prowadzić działalność popularyzatorską i stanowić grono ekspertów. Naukowcom zagwarantowano by względną swobodę badań naukowych oraz pozwolono gromadzić i opracowywać księgozbiór wraz z archiwum. Zatrudnieni w IHN mogliby też organizować wszelkie działania mające na celu popularyzację wiedzy historycznej (konferencje, odczyty, działalność wydawnicza itp.). Powstać też miała sieć terenowych placówek IHN. Planowano ponownie nawiązać kooperację ze szkołami wyższymi i innymi placówkami naukowymi⁸⁴.

⁸¹ *Prace wykonane przez Instytut Historii Najnowszej w roku 1949*, AAN, IHN, 4, k. 60.

⁸² Notatka dla BP w sprawie kwartalnika „Dzieje Najnowsze”, AAN, 255/VII -13, k. 59 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 69.

⁸³ *Projekt reorganizacji Instytutu Historii Najnowszej*, AAN, IHN, 1, k. 24-27.

⁸⁴ Tamże, k. 24-27

Był jednakowoż i drugi wymiar działalności nowego Instytutu Historii Najnowszej. W myśl zaprezentowanego projektu, Instytut byłby narzędziem wykonawczym Marksistowskiego Zrzeszenia Historyków⁸⁵ i miałby opracować historię polskiej klasy robotniczej. Co więcej, Zawadka zakładał upolitycznienie IHN. Piętnastoosobową Radę Naukową, odpowiedzialną za opiniowanie i kontrolę przebiegu pracy naukowej, mieli stanowić delegaci poszczególnych ministerstw⁸⁶ oraz przedstawiciele Centralnej Komisji Związków Zawodowych i Związku Samopomocy Chłopskiej. Do Rady miał wejść tylko jeden naukowiec nawet nie z Instytutu Historii Najnowszej, lecz z Polskiej Akademii Umiejętności. Oprócz tego, w skład IHN mieli wejść pracownicy Wydziału Historii Partii przy KC PPR i Wydziału Archiwalno-Historycznego Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS. Bezpośrednie koordynowanie prac Instytutu poruczono dyrektorowi oraz dwóm jego zastępcom. Byli oni mianowani przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek Ministra Oświaty⁸⁷.

Zawadka zapewne zrozumiał, że upolitycznienie prac naukowców jest kluczem do zachowania chociaż szczątkowej możliwości działania. Jeżeli tak, to odbił się jednak od ściany politycznej niechęci. Trzymający ster władzy politycy wzięli na cel naukowców. Nie byli zainteresowani utrzymywaniem niezależnych od nich pracowników⁸⁸.

W tamtym okresie dyrektorem pozostawał dr Stanisław Płoski. W grudniu 1948 roku w IHN było zatrudnionych 12 naukowców, 4 pracowników pełniących funkcje urzędnicze, dwóch woźnych i kierowca⁸⁹. Niedługo potem liczba ta zmniejszyła się, gdyż w styczniu 1950 w Instytucie Historii Najnowszej pracowało 10 naukowców, 4 urzędników i 2 woźnych⁹⁰. W marcu tegoż roku zatrudniono jeszcze jedną sprzątaczkę⁹¹.

15 kwietnia 1950 roku uruchomiono pracownię fotokopii dokumentów. Zatrudniono nawet pracownika, który miał obsługiwać kopiarke. Pozwala to założyć, że planowano prace polegające na zabezpieczeniu i reprodukcji akt. Jednakże nie zachowały się sprawozdania, które pozwalałyby zrekonstruować działalność tej pracowni⁹².

Zresztą nie będzie chyba przesadą powiedzieć, że w ostatnich miesiącach działalności Instytut Historii Najnowszej gnał siłą rozpędu. W zachowanej dokumentacji nie ma żadnego sprawozdania, zapisu wydatków lub innego dokumentu, który pozwoliłby zobrazować wymiar zadań z jakimi mierzyli się pracownicy IHN. Nie ma też przesłanek pozwalających zrekonstruować kontakty z zewnętrznymi.

W 1950 roku Instytut Historii Najnowszej był więc pozbawionym możliwości działania gronem naukowców. Kiedy jednak został on zlikwidowany? Zaświadczenie o zatrudnieniu, jakie otrzymała odpowiadająca za sprawy związane z archiwum Wanda

⁸⁵ Marksistowskie Zrzeszenie Historyków powstało w 1948 roku we Wrocławiu, a jego przewodniczącym był Stanisław Arnold. Zrzeszeni w nim naukowcy postulowali ideologizację nauki.

⁸⁶ W grę wchodziły Ministerstwa: Administracji Publicznej, Oświaty, Spraw Zagranicznych, Przemysłu i Handlu, Sprawiedliwości i Obrony Narodowej.

⁸⁷ *Projekt reorganizacji Instytutu Historii Najnowszej*, AAN, IHN, 1, k. 24-27.

⁸⁸ J. Connelly, *Zniewolony uniwersytet...*, s. 209.

⁸⁹ *Protokół z kontroli Instytutu Historii Najnowszej (dawniej Instytut Pamięci Narodowej) w Warszawie przy ul. Al. Szucha 3, przeprowadzonej przez inspektora Prezydium Rady Ministrów Leona Lewickiego na podstawie delegacji Nr 0-III-19/185 z dnia 2 grudnia 1945, – w dniach od 3 do 16. XII. 1948 – za okres od 1. X. 1948 do 10. XII. 1948*, AAN, IHN, 9, k. 3-9.

⁹⁰ *Protokół z kontroli Instytutu Historii najnowszej przy Prezydium Rady Ministrów*, AAN, IHN, 9, k. 13-19

⁹¹ *Wykaz faktycznego zatrudnienia wg. grup uposażeń na dzień 1 marca 1950 w Instytucie Historii Najnowszej*, AAN, IHN, 8, k. 120.

⁹² Tamże.

Kiedrzyńska jest datowane na 30 listopada 1950 roku i podpisał się na nim dr Stanisław Płoski tytułujący się dyrektorem Instytutu⁹³. To oznacza, że IHN istniał jeszcze w czwartym kwartale 1950 roku. Sygnowany przez Płoskiego dokument jest opatrzonym najpóźniejszą datą drukiem urzędowym dotyczącym spraw IHN spośród akt do jakich udało się dotrzeć autorowi niniejszego opracowania. Tym samym, można przyjąć stosunkowo orientacyjną datę likwidacji Instytutu Historii Najnowszej - pod koniec 1950 roku.

Dokładniejszą datę trudno ustalić. W aktach próżno szukać stosownych przesłanek. Zarówno w zespole akt dotyczących Instytutu Historii Najnowszej, jak i dokumentach wytworzonych w toku działania Urzędu Rady Ministrów nie udało się znaleźć zapisu jednoznacznie świadczącym o zakończeniu prac opisywanej instytucji zarówno w aktach IHN, jak i Urzędu Rady Ministrów.

Spuścizna

Historycy spod szyldu IPN/IHN zdołali zgromadzić niemałą spuściznę. W archiwach znajdowały się dokumenty wytworzone jeszcze przez żołnierzy Armii Krajowej. Zawierały one raporty i meldunki dokumentujące terror okupanta (akcje zbrojne, terror niemiecki, sądownictwo podziemne itp.) oraz zapiski dotyczące bieżącej sytuacji w Polsce. Oprócz tego znajdowały się też przeglądy prasy poczynione przez żołnierzy konspiracji wraz z kolekcją czasopism (konspiracyjne, zagraniczne i niemieckie). Był też zbiór materiałów z okresu Powstania Warszawskiego. Znajdowały się także maszynopisy ze wspomnieniami i opracowania w rękopisie. Naukowcy mieli też dostęp do materiałów dotyczących polskich ruchów lewicowych. Można tam było znaleźć chociażby dokumenty procesowe Ludwika Waryńskiego oraz akta dotyczące innych działaczy socjalistycznych. Nie można też zapomnieć o zbiorach ikonograficznych dokumentujących ważne wydarzenia z okresu konspiracji i Powstania Warszawskiego oraz działaczy ruchu robotniczego.

Generalnie rzecz biorąc, w archiwum znajdowały się 252 teczki z dokumentami, 478 ulotek, odezów, plakatów i afiszy. Oprócz tego odnaleźć można było egzemplarze 508 gazet i broszur konspiracyjnych, 10 czasopism francuskich i 21 tytułów czasopism bieżących (każdego zebrano 5 roczników). Do archiwaliów należałoby także zaliczyć 1500 fotografii⁹⁴.

Spuścizna ta, jak wyżej wspomniano, trafiła 19 lipca 1950 roku do Wydziału Historii Partii przy KC PZPR. W archiwum Urzędu Rady Ministrów pozostała tylko dokumentacja techniczna, czyli m.in. schematy organizacyjne, wyciągi z dokumentów urzędowych, zestawienia, sprawozdania, niektóre wydawnictwa itp. Dokumenty te zostały następnie w dwóch transzach (6 grudnia 1970 r. i 13 listopada 1971 r.) przekazane do

⁹³ Zaświadczenie, AAN, IHN, 8, k. 159 oraz S. Kieniewicz, H. Wereszycki, *Korespondencja...*, oprac. E. Orman, s. 96. W jednym z przypisów do listu Henryka Wereszyckiego z 3 marca 1949 roku Elżbieta Orman umieściła adnotację, że Instytut Historii Najnowszej rozwiązano 1 października 1950 roku. W świetle powyższego zapis ten jest jednak błędny.

⁹⁴ *Rok 1945 w pracach Instytutu Pamięci Narodowej*, AAN, IHN, 4, k. 10-16; *Sprawozdanie z działalności Instytutu Pamięci Narodowej za rok 1946*, AAN, IHN, 4, k. 19-22; *Sprawozdanie z działalności od 1.I.1947 do 1.VI.1948*, AAN, IHN, 4, k. 23-25; *Zbiory Instytutu Historii Najnowszej*, AAN, IHN, 4, k. 43-44; *Notatka informacyjna dot. dział. Inst. Historii Najnowszej o archiwum, bibliotece*, AAN, IHN, 4 k. 45-46; *Wykaz dzienników, z których instytut zamierza sporządzić bibliografię zawartości*, AAN, IHN, 4, k. 52-53 oraz *Protokół z posiedzenia Instytutu Pamięci Narodowej P.R.M odbytego w dniu 15.I.1946 r.* AAN, IHN, 6, k. 1-4.

Archiwum Akt Nowych, w którego magazynach spoczywają do dziś⁹⁵. W zasobie tego samego archiwum można też znaleźć dokumenty Wydziału Historii Partii przy KC PZPR.

BIBLIOGRAFIA

archiwalia

Archiwum Akt Nowych w Warszawie:

- zespół 578, *Instytut Historii Najnowszej w Warszawie 1944-1950*.

- zespół 1354, *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Komitet Centralny w Warszawie*.

źródła drukowane

S. Kieniewicz, H. Wereszycki, *Korespondencja z lat 1947-1990*, oprac. E. Orman, Kraków 2013, s.98.

Druki urzędowe:

Dekret z dnia 6 czerwca 1945 roku o dodatku naukowym do uposażenia, Dz. U. nr. 45, poz. 152 i 153.

publikacje prasowe

Ajnenkiel E., *Z dziejów walk robotników łódzkich z wyzyskiem (sprawa zabójstwa Silbersteina)*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 384-426.

Dunin-Wąsowicz K., *Prace o obozach niemieckich w biuletynach Głównej Komisji Badania Zbrodni niemieckich w Polsce*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, s. 583-588.

Dziennik Iwana Waszenki, oprac. S. Płoski, „Dzieje Najnowsze”, z. 2, 1947, s. 324-335.

Jabłoński H., *Z dziejów obozu legionowo-peowiackiego*, „Dzieje Najnowsze”, z.1, 1947, s. 40-59.

Kiedrzyńska W., *Ravensbrück w oczach Francuzek*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 591-598.

Kiedrzyńska W., *Spisy niemieckich obozów koncentracyjnych*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 588-591.

Kietza A., *Mój udział w pracy związku robotników Polskich*, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 61-89.

Kieniewicz S., *Historia narodu, czy historia państwa*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3-4, 1947, s. 373-381.

Kula W., *Życie gospodarcze ziem polskich pod okupacją*, „Dzieje Najnowsze”, z. 1, 1947, s. 139-160.

Listy Jana Strożeckiego do Kazimierza Pietkiewicza, oprac. J. Durko, „Dzieje Najnowsze”, z. 1. 1947, s. 90- 138.

Listy Jana Strożeckiego do Mariana Abramowicza, oprac. J. Durko, „Dzieje Najnowsze”, z. 1. 1947, s. 238- 270.

Manteuffel T., *Tajne nauczanie uniwersyteckie w Warszawie w latach 1940-1944*, „Dzieje Najnowsze”, z. 2, 1947, s. 351-353.

Polskie Dzieje Najnowsze, „Dziennik Łódzki”, nr 259 (1164), 1948, s. 5.

Relacja von dem Bacha o powstaniu warszawskim, „Dzieje Najnowsze” z. 2, 1947, s. 295-324.

publikacje internetowe

Dunin-Wąsowicz K., *Stanisław Płoski*, <http://ipsb.nina.gov.pl/index.php/a/stanislaw-ploski?print>, dostęp: 12.12.15.

Eugeniusz Ajnenkiel, http://tplozdi.republika.pl/ajnenkiel_eugeniusz.html, dostęp: 7.2.16.

Pietrasik P., *Stalinizacja historii w PRL-u*, <http://www.konserwatyzm.pl/artukul/11140/stalinizacja-historii-w-prl-u>, dostęp: 12.12.15.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w latach 1950-2014, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/przecietne-miesieczne-wynagrodzenie-w-gospodarce-narodowej-w-latach-1950-2014,2,1.html#>, dostęp: 12.12.15.

literatura

Borkiewicz A., *Powstanie Warszawskie. Zarys działań natury wojskowej*, Warszawa 1957.

Connelly J., *Zniewolony uniwersytet. Sowietyzacja szkolnictwa wyższego w Niemczech Wschodnich, Czechach i Polsce 1945-1956*, Warszawa 2014.

Encyklopedia Warszawy, red. S. Herbst, Warszawa 1972.

Grabski, A. *Zarys historii historiografii polskiej*, Poznań 2000.

Kupińska Z., *Inwentarz do zbioru akt Instytut Historii Najnowszej w Warszawie*, Warszawa 1976.

Rutkowski T., *Nauki historyczne w Polsce. Zagadnienia polityczne i organizacyjne*, Warszawa 2007.

Słownik pisarzy polskich, red. A. Latusek, Kraków 2003.

⁹⁵ Z. Kupińska, *Inwentarz...*, s. 3 oraz T. Rutkowski, *Nauki historyczne...*, s. 69.

Аннотация

Рафал Бродацки

Институт Национальной Памяти – Институт Новейшей Истории (1944-1950)

В статье Автор описал учреждение Института национальной памяти, а в последствии он анализирует вопросы связанные с его кадрами и представляет работы ученых сотрудников Института. Статья содержит тоже описание превращения Института Национальной Памяти в Институт Новейшей Истории и итоги исследований веденных его сотрудниками. Отдельное место в статье занимает описание сотрудничества с другими учреждениями и наследии вышесказанных Институты. Статью кончает разъяснение политических обстоятельств уничтожения Института.

Resume

Rafał Brodacki

Instytut Pamięci Narodowej - Instytut Historii Najnowszej (1944-1950)

In this article, author described the creation of the Institute of National Remembrance (IPN). Then he raises the questions related to employees and eventually go to the issues associated with the science activity of scientists affiliated in IPN. Author also described transformation mentioned institution into Institute of Contemporary History (IHN) and depicted the results of work of scientists. Separate parts of this text are devoted to the questions related to cooperation with other institutions and heritage created by workers of IPN and IHN. Author also discussed the issues related to the cessation of the Institute of Contemporary History.

